

Vznik sportu

- volný čas
 - obživa – lov
 - jeskynní malby
 - pojídání masa zabitých lidí a zvířat a pití jejich krve
-
- na počátku vzniku sportu:
 - instinkty, práce, intelekt

- lov a tanec
- náčelník a vůdce kmene
 - rituální běh
 - zápas

 - tanec
 - lov, hlavně nebezpečných zvířat
- postupně i další:
 - zápas, běh, box, šerm a střelba, skoky, hody, plavání, veslování, jízda na zvířatech, závody vozů, míčové hry, zápasy zvířat, člověka a zvířete atp.
- vnitrospolečenská agresivita

- ženské soutěže
 - př. pěstní souboj o ženicha
 - x patriarchát – bojové hry

- kmen Boróru, JA
 - každé 4 roky nový náčelník
- Tarahumarové, běh na velkou vzdálenost
- africký kmen Watusů, přeskok vlastní výšky

LOV

- samotný lov
 - práce se zbraněmi
 - běh
 - někdy plavání
-
- škola všestranného výcviku, osobní zdatnosti a kolektivní vyspělosti

TANEC

- kolektivní
- extatický charakter
- nápodoba pohybu přírody
- rytmus
- trofeje
- ohně
- omamné vůně

Vývoj „sportu“ ve starověku

- vyčleňování tělesných cvičení
- hlavní cíl: připravit zdatné vojáky
- rozpracovaný systém vojenské přípravy
 - Číňané, Indové, Peršané, Chetité, Sumerové, Babylóňané, Asyřané, Akkad'ané, ...
 - obsah:
 - jízda na koni, vozech, pochody, běh, lukostřelba, střelba z praku, hod kopím, vrh kamenem, zvedání břemen, šerm, plavání ve zbroji, box, zápas, skok přes oheň, šplh, ...

Mezopotámie

- fyzická síla – odznak postavení králů x lepší zbraně
- např. výchova krále Aššurbaniala se týkala ducha i těla
- Aristokracie
- NAHOTA
- **zápas**
 - bronzová soška zápasníka z 26. století BC (**první důkazem o nějaké „sportovní“ disciplíně**) z chrámu sumerské bohyně Ninty v Chafadží
 - **první písemná zmínka** je v *Eposu o Gilgamešovi*, Enkidu praví: „*Chytili se jako zápasníci, na kolena klesli...*“
- **box**
 - 2 hlíněné tabulky s obrázkami boxerů (22. a 21. stol. BC), bohové se zat'atými pěstmi jako boxeři (18.-17. stol. BC)
- **zápas s kopím** (deska z 5.-3. tis. BC)
- **plavání**
 - zobrazení na měchu
 - asyrský reliéf – 2 oblečení muži
 - jiné zobrazení – 3 nazí muži
- záznam o 4 disciplínách
- vozy s koňmi, skoky na koních
- házecí dřevo – bumerang/ prak, oštěp, tanec, ...

- **lov, rybolov**

- královský, zábavný, rituální, užitkový
 - královský lov; cíl – škodící zvířata, symbol démonů a nepřátel
 - 13. stol. BC – stredoasyrské období – znázornění boje hrdinů s okřídlenými draky x novoasyrské období – bůh na okřídleném draku s rohy střílí s lukem a šípy po lvu

„Jsem Aššurbanipal, král světa, král Asýrie. Ve své strašlivé rozkoši jsem uchopil lva za ocas na příkaz Ninurty a Nergala, bohů – mých pánů, a rozpoltil jsem mu vlastní rukou lebku sekerou“ (relief znázorňující královský lov lvů, 7. století BC).

- **běh**

- prokazování zdatnosti králů
- sumerské a akkadské období:

„Já, král, jsem běžel jako stepní osel... Moji stateční muži hleděli na mě s úžasem.“

- později králové při slavnostním běhu nahrazení
- Babylón --- ***li-is-mu (lismu)***
 - během novoročních slavností běžecké závody „konané v měsíci nisanu před Bélem (Mardukem) a kultovními místy“.

Urartu

- Arménské království, Vanské jezero; 860 – 585 BC
 - závody na **vozech**
-

Mitanni

- **lov** krále na dvoukolovém **voze** v zalesněné krajině, pol. 2. tis. BC

Chetitě

- 14. stol. BC – **Kikkulova příručka**

- „*Tak mluví Kikkuli, mistr trenér koní ze země Mitanni*“
 - recept cvičení a krmení na mnoho dní
 - fartlek, intervaly, opakování, sportovní medicína
-

- **závody vozů**

- Chattušaš – tréninky

- **běh**

- kolem 1200 BC klínopisná tabulka
- novoroční slavnosti, určení vítěze

- **zápas**

- záznam zápasu 2 mužstev ve 12. stol. BC, možná spíš jen předstíraná ukázka souboje

- **šerm**

- dvě skupiny: muži z Chatti a Maša

Egypt

- **děti:**

- koedukace, hračky
- běh, skoky, plavání, šerm holí, zápas, pohybové hry, dítě ve středu kruhu se někoho snaží chytit za nohy, podávání těla kamaráda nad hlavami
- *malá válka/ přivádění zajatce*
- i faraoni – př. **Sesostris** vzdálenost 34 km
- štíhlé obdiv x silní lidé

- **rozhodčí**

- **Amenhotep II.**

- 15. stol. BC:
- sportovec, soutěže

postavě jsou také nejvýrazněji zachyceny charakteristické rysy faraónů Nové říše. Na stéle v Gíze dal vytesat zprávu o svých mimořádných sportovních výkonech. „Jeho Veličenstvo se stalo králem, když bylo dospělým mladíkem, který již ovládal své tělo. Dověřil ve statečnosti osmnáct let, znal všechnu činnost [boha války] Monta tak, že mu ve válce nebyl nikdo roven a znal koně tak, že mu nikdo nebyl roven v celém početném vojsku. Tam také nebylo nikoho, kdo tak jako on dovedl napnout svůj luk a nikdo ho nepředčil při závodu v běhu. Jeho paže byly silné, takže neumdllel, když se chopil vesla a vesloval na zádi své střelhbité lodě jako nejlepší z dvou set mužů. Mnohý z nich umdléval, již když měli za sebou půl míle jízdy. Byli vysílení. Jejich údy byly unavené a nedostávalo se jim dechu. Ale Jeho Veličenstvo bylo silné se svým veslem dlouhým dvacet loket. Přestalo veslovat a přistálo se svou lodí teprve tehdy, když urazilo s vesly tři míle, aniž si dopřálo oddechu. Obličej všech zářil, když ho viděli, jak to činil.

Také napjal 300 silných luků a porovnal práci řemeslníků, kteří je dělali, aby rozeznal schopného od neschopného. A potom přišel a učinil to, o čem vám chci nyní vyprávět: Vstoupil do své severní zahrady a shledal, že tam pro něho postavili čtyři terče z asijské mědi v síle lidské dlaně, přičemž prostor od jednoho sloupu ke druhému činil dvacet loktů. Potom se zjevilo Jeho Veličenstvo na válečném voze jako Mont a v plné síle. Napjal luk a uchopil čtyři šípy najednou. Pak se rozjel a vystřelil do terčů jako Mont v celé nádheře. Jeho šíp prolétl terčem a zasáhl další sloup. Vystřelit šíp do měděného terče, aby z něho opět vyletěl a pak padl k zemi, to byl čin, který nikdy nikdo nedokázal a o kterém nikdy nikdo neslyšel.“³⁴

- **rybolov, lov**

- na krokodýla, hrocha (**Meni**), dále na slony, nosorožce, býky, pštrosy, gazely, různé ptactvo, ... i se sokoly a ochočenými levharty

- **Amenhotep III.** ulovil 102 lvů

- **panovník** na válečném vozu

- zlehčování
- sám, těžší manipulace s lukem

- **jízda se střelbou**

- zobrazení z 2. pol. 15. stol. BC

- **dostihy a závody vozů**

- od 18. stol. BC

- **býčí zápasy**

- od počátku Střední Říše

- **držení za ruce**, část vzepřena na patách ve středu kruhu; pro muže i ženy

- **zápas**

- z nástěnné malby v hrobce v Beni Hassan, 19. stol. BC
 - 122 různých chvatů
 - nahota, bílý pás kolem beder, snad jakýkoliv chvat na tělo, výcvik, rozhodčí
 - ve vojsku útvary zápasníků
-

- **box**

- **šerm holemi** (zobrazení ze 14. stol. BC) – krátkou i dlouhou
 - předstírané souboje dvou skupin kněží (6) – Pe x Dep

- **akrobatická gymnastika**

- kotouly, přemety vzad, stoj na hlavě, ...
- chrámové tanečnice

- **tanec**

- s akrobacií a gymnastikou, sporé odění
- válečné tance

- **pozemní hokej**
- **hra s míčem**
 - poprvé na nástěnné malbě v egyptských skalních hrobkách v Beni Hasan
 - 2 házející dvojice na zádech
 - i ženy
 - skupina si hází, další jim tleská rytmus
 - dívky žonglující s míči
 - hody dvojic na zádech
- **veslování**
 - soutěže jednotlivců i skupin, palma
- **plavání**
 - bohyně plavání
 - honička – chytání
- **potápění**
 - zápas Hóra a Sutech
- **šplh na laně i tyči, přetahování lanem, lukostřelba, bumerang, hod kopím, běh, hry na rovnováhu a balancování, skok do výšky, jízda na malých zvířatech, vzpírání, ...**

- šachy

- Ramesse III.

- deskové hry

- *Senet, Mehen, Dvacet čtverců, Men – výdrž, Psi a šakali, ...*

- Dle **Hérodot**a se ve městě **Chemmis** konal v 5. století BC *gymnický agón* ve všech disciplínách

- odměnou byl dobytek, pláště a kůže.
- výjimka
- oslava Mina

„Ti, kdo mají luky, napínají je, kdykoli je musí použít, ale když je použili povolují je. Neboť kdyby byly stále napjaty, praskly by, takže by se nemohly použít v čas potřeby. Tak je tomu i s člověkem. Kdyby chtěl být stále zabrán do vážných prací a neuvolňoval se občas hrou, nepozorovaně by se buď zbláznil, nebo by zhloupl. Toho si já jsem vědom, a proto se věnuji jak tomu, tak onomu“ (egyptský panovník Amásias).

- **důvody:**

- Pohřební

- Rekreační

- Vojenské

- Zábavné

- ne slovo pro sport

- všechny třídy

hrobka Beni Hasan na Nilu

Bonfile

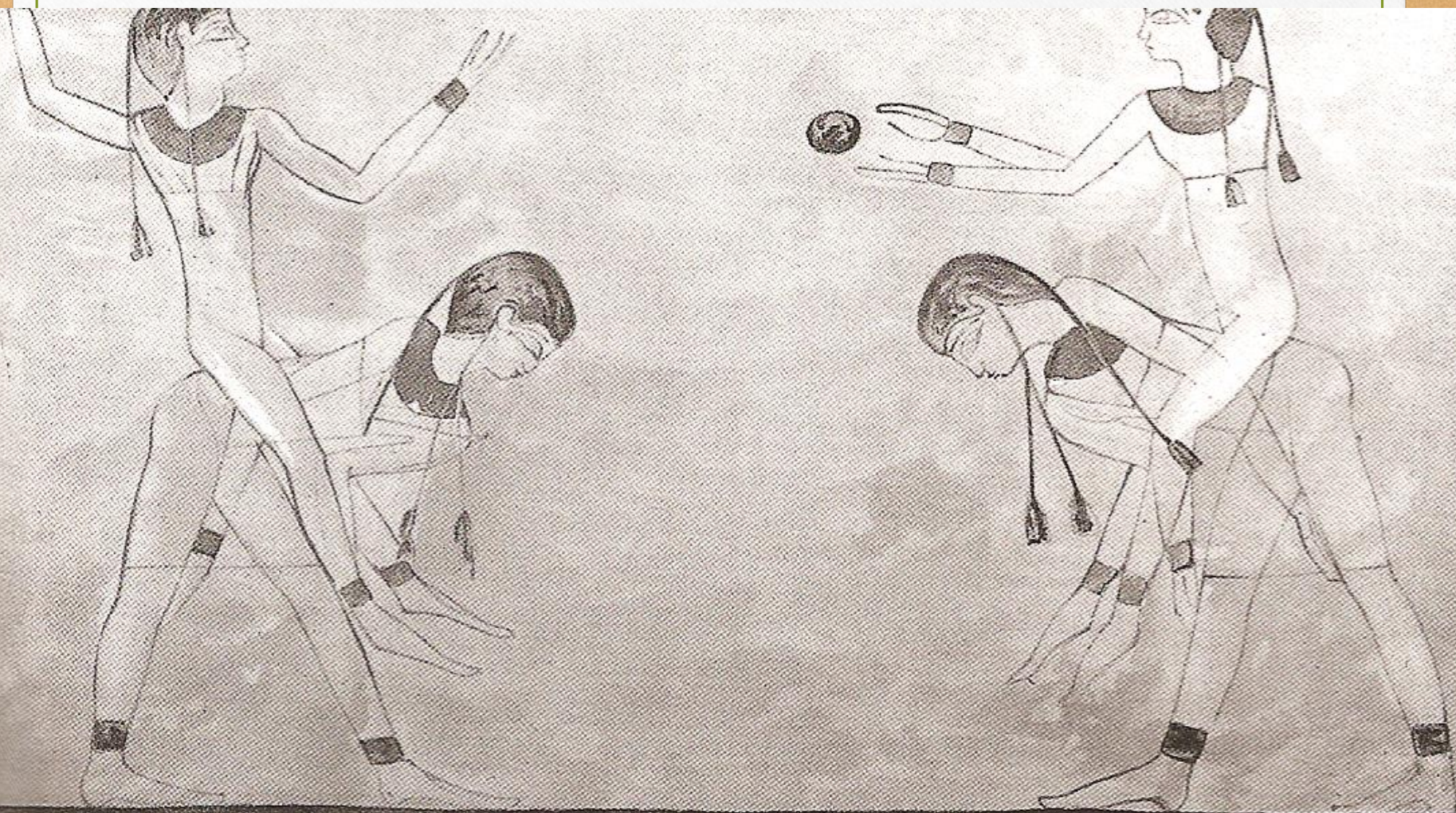
Excavations at the Temple of Hathor 1911

box/ tanec??

Míčové hry

Persie

- 7, 15, x let
- pozemní hokej
- závody koní:
 - **Xenofón** – závody (Peršané, Médové, Skytové, Arméni, Hyrkaniové, Kadúsiové, Sakové...)
 - **poslové** na koních jako štafetové předávání zpráv (posel *angaros*, řec. *angellos*, křest. anděl, posel boží)
- závody vozů
 - vůz poprvé sestrojen v Sumeru, v nejstarších piktografických znacích na konci 4. tis. BC; výtvarné znázornění na *Standartě z Uru* (3. tis. BC) a *Supí stéle*; měděný model v chrámu v Tell Agrab
- zápas, lukostřelba ...
- lov
 - král proti dravému zvířeti
 - parky plné zvěře – *paradeisos* (v řec. překladu Bible výraz pro Ráj) – místa králů pro lov

Perské ctnosti – jízda na koni

- kůň reflektoval společenské postavení Peršanů
- „Žádný urozený Peršan by se dobrovolně nikde neukázal, jak jde pěšky“ (překlad V. Bahník, 1970).
- podmínkou pro to být καλῶν κάγαθῶν (*kalón kagathón*), bylo ukazovat se na veřejnosti na koni
- O významu koně promlouval Peršan Chrýsantás:
 - jezdec na koni je silnější a užitečnější, než byli bájní kentauři, je jakýmsi rozkládacím a skládacím kentaurem; pro svou sílu a rychlost je schopen pronásledovat a porazit všechny a vše, co je potřeba. „Já bych si tolik přál naučit se jezdit, že si myslím, že budu jako člověk s křídly, až se ze mne stane jezdec“ (Xen., *Cyrop.* 4.3.15).

• Shatranj

- 600 AD, přejato z Indie, obdoba šachu
- perské termíny jsou odvozeny z indických
 - slovo „šach-mat“ má původ v perském „Shas Mat“, tedy „král je mrtev“ (v sanskrtu Kshatra Mruta),
 - věž – z perského výrazu Roth (voják), odvozeno z indického Rukh, vznikl ze sanskrtského Rakshak (voják z Raksha – za ochranu)

„I moje ruka i moje noha jsou vycvičené. Jako jezdec jsem dobrý jezdec. Jako lučištník jsem dobrý lučištník, jak pěší, tak i na koni. Jako vrhač kopí jsem dobrý vrhač, jak pěší, tak i na koni“ (král Dareios, Behistúnský nápis, přelom 6. a 5. stol. BC).

Skythové, Parthové

- lukostřelba
 - jízda na koni
-

Bible, Židé

- **zavrhován** – poté vliv Řecka a Říma
 - za krále Heroda každých 5 let hry v **Jeruzalémě** a v **Caesarei**
 - *gymnasion* v Jeruzalémě, v Akře
 - v Caesarei *anfiteátr, stadión a hippodrom* (320 x 80 metrů)
- **běh**
 - jako nejjednodušší forma lovu
 - „běžec z Afeku“
- **plavání**
 - jedna z povinností otce
- **tanec**

Ostatní

- **Arménie, Kavkaz**
 - předchůdce lyžování a sněžnic
 - popisují Strabón a Xenofón
- **S Evropa**
 - lyže – skalní malby na ostrově Rödöy, 2500 BC, Ladožské jezero, Bílé moře

Indie

- vtaħ **Guru** (učitel) x **Shishya** (student) – ne jako na Z
- **buddhismus, i ženy**
- vláda císaře Shahjahan:
 - **pevnost Agra, Červená pevnost**
- mantra v Atharva-Veda, říká, „*Povinnost je v mé pravici a plody vítězství v mé levici.*“
- indický „sport“ je **blízký řeckému**
- od 6. stol. BC – **zkoušky duševní a fyzické zdatnosti** pro státní úředníky
 - **desetiboj** (5+5 disciplín):
 - šerm, box, zápas, skok, plavání
 - výklad starých děl, znalost rostlin/ zvíře, psaní, gramatika, matem.
- **zápas (Mall-Stambha):**
 - *Mahábhárata* (**Bhíma--Síta, Rávana, Lanka**, i Džarásandha, Duryodhana, Karnu)
 - *Rámájana* (**Hanuman**)

- **bojová umění** (Kalaripayattu) pocházejí z Kerala
 - nejkompexnější bojové umění, matka všech bojových umění
 - *silambam*
 - *Kalari Payattu* (4. st AD)
 - v 5. stol. AD, mnich Bodhidharma, Shaolin chrám
- **toran** (hod oštěpem), **chakra** (hod diskem)
- **kabbadi**
 - <https://www.youtube.com/watch?v=y8Ic1ZTvXrA>
 - <https://www.youtube.com/watch?v=RSnP9z99I9M>
 - <https://www.youtube.com/watch?v=ffZ2-tzM5Q>
- **závody kánoí** – na moři, 40-90
- **Rathera** (dn. Kho-Kho), jakýsi pronásledovací běh, ve starověku se hrál na **raths** (vozech)
- **Insuknawr** – zkouška síly a vytrvalosti, 2,5 metrů dlouhá tyč
 - <https://www.youtube.com/watch?v=CMJnpeZ5j4g>
- **býčí zápasy a hry, přemety přes buvola**

- **jóga:**

- náročné, sexuální zdrženlivost, dieta a pevná vůle
- kořeny v 2. tis. BC, osobní uzavřenost, společenská odloučenost k mysticismu, spojení
- asi roku 300 shrnuty Patandžalilem ve spisu *Joga-sutra*

- **péče o hygienu těla** (koupele a masáže), **kontrola dýchání**

- **velbloudí a koňské závody, závody vozů, lov, plavání, vzpírání** (bhrashram), **chůze** (bhramanshram), **hod kladivem, pólo** (se šachy vzniklo nejspíše v Indii), **býčí zápasy, akrobacie přes buvola, šerm holí, lukostřelba, pozemní hokej, poona** (předchůdce badmintonu), **tanec, ...**

- **obdoba šachu**

- původně Ashtapada – sanskrtsky pavouk, kostkama na 8x8 kostkované desce
- později Chatur-Anga – znamená čtyřhranné (hrán byl 4 hráči), v **Mahábháratě**; figurky – sloni, vozy, koně, pěšáci, hody kostkou
- simulace bitvy, učení se strategii

- **karty** (Krida-patram)

- původ v Indii, zdroj Abul Fazal a dílo Ain-e-Akbari, z tkaniny

- obdoba **Člověče, nezlob se**

Čína

- první odborná literatura
- ve 3. stol. AD vznik knihy *Kniha o vnitřním životě*
- **zkoušky** duševní a fyzické zdatnosti
- **systém** zkoušek pro vojáky (od 7. století BC)
 - lukostřelba, jízda na koni s bodáním do atrapy, vzpírání a nošení 30kg závaží na vzdálenost 20 metrů
- **2698 BC** – léčebná a zdravotní gymnastika **kung-fu** (umělec-muž), později Tamo; vznik více druhů:
 - *do-ni*
 - *solin*
 - *taj-dzi*
 - *ušu* (wu-šu)
- **pozemní hokej**, obdoba fotbalu, badmintonu, golfu, pólu na koních
- **bojové umění se zbraní, beze zbraně** (později karate a džiu-džitsu)
- **masáž, akupunktura**

Japonsko

- *kyudo* (lukostřelba)
- *kiša* (střelba na terč za jízdy na koni)

- *kendo* (šerm s bambusovými tyčemi)
- *sumo* (1. zmínka roku 23 BC)
- *kemari* (někdy *šukiku*; předchůdce fotbalu)
- *dakiu* (předchůdce la cross či pozemního hokeje)
- **pólo na koních**
- další **míčové hry** (muži i ženy)
- **lov**

LITERATURA

GREXA, Ján (2009). *Přehled světových dějin sportu*. Brno: Masarykova univerzita. 72 s.

GREXA, Ján & STRACHOVÁ, Milena (2011) *Dějiny sportu: Přehled světových a českých dějin tělesné výchovy a sportu*, Masarykova univerzita, Brno, Czech Republic, 236 s.

HÉRODOTOS (2004). *Dějiny aneb Devět knih dějin nazvaných MÚSY*. Praha: Academia. 552 s.

KLENGELOVÁ-BRANDTOVÁ, Evelyn (1983). *Starověký Babylón*. Praha: Vyšehrad. 132 s.

KLÍMA, Josef (1963). *Společnost a kultura starověké Mezopotámie*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd. 241 s.

KÖSSL, Jiří, ŠTUMBAUER, Jan & WAIC, Marek (2006). *Vybrané kapitoly z dějin tělesné kultury*. Praha: Karolinum. 160 s.

OLIVOVÁ, Věra (1979). *Lidé a hry: Historická geneze sportu*. Praha: Olympia. 608 s.

OLIVOVÁ, Věra (1988). *Sport a hry ve starověkém světě*. Praha: Artia. 208 s.

OLIVOVÁ, Věra (1989). *Odvěké kouzlo sportu*. Praha: Olympia. 288 s.

REITMAYER, Ladislav (1977). *Přehled vývoje tělesné výchovy ve světě*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. 200 s.

SOMMER, Jiří (2003). *Dějiny sportu: aneb o sportech našich předků*. Olomouc: Fontána. 273 s.

Tyldesley, Joyce (2007). *Egyptian Games and Sports*. Buckinghamshire: Shire Publications LTD. 64 p.

VILÍMKOVÁ, Milada (1977). *Starověký Egypt*. Praha: Mladá fronta. 339 s.

VJÁSA (2002). *Mahábhárata: největší duchovní epos všech dob*. Praha?: The Bhaktivedanta book trust. 986 s.

XENOFÓN (1970). *O Kýrově výchování*. Praha: Svoboda. 344 s.

ZBAVITEL, Dušan & VALMIKI (2000). *Rámájana*. Praha: Argo. 211 s.